

Նոյնպէս մարդ Աստուծոյ ծարաւի է և Անոր կարօտը կը քաշէ, քանզի իրեն համար բնականօն ապրելակերպը այս ծարաւը գոհացնելու մէջ կը կայանայ:

Դարձեալ մարդ Աստուծոյ ծարաւի է անոր համար որ կրօնքը արտաքին ձևակերպութիւն մը ըլլալէ աւելի Աստուծոյ հետ ապրուած կեանք մըն է:

Եթէ մէկը սկսի ապրիլ այս կեանքը, Յիսուսի աշխարհ բերած ճոխ կեանքը, որքան խորանայ անոր մէջ, այնքան իր ծարաւը կ'աւելնայ առ Աստուած և կը ստիպուի Անոր աւելի մօտ ըլլալ: Դաւիթ ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «Ո՛վ Աստուած, Դուն ես իմ Աստուածս, ես աստուանց Քեզ կը փնտռեմ, հոգիս Քեզի ծարաւի է»: «Ձեռքերս դէպի Քեզ կ'երկնցնեմ. իմ անձս չոր երկրի պէս Քեզի կը ծարաւի»:

Ետային կ'ըսէ. «Ո՛վ բոլոր ծարաւածներ, ջուրերուն եկէ՛ք, և ստակ չունեցողներ, եկէ՛ք և ծախսւ առէք» (Ես., ԾԵ., 1):

Իսկ Յիսուս, հրէից մեծ տօնին վերջին օրը, Ժողովուրդին ուղղելով իր խօսքը ըսաւ. «Եթէ մէկը ծարաւի է, թո՛ղ ինծի գայ ու խմէ. այն որ ինծի կը հաւատայ, ինչպէս գիրքը կ'ըսէ, անոր ներսէն կենդանի ջուրի գետակներ պիտի բղխին»: «Ո՛վ մէկը որ կը խմէ այն ջուրէն՝ զոր ես կուտամ, անիկա յաւիտեան պիտի չծարաւի»:

Յիսուս Քրիստոս, մեր Փրկիչը, այս կենաց ջուրին ակնադրութիւն է: Այն որ Անկէ կը խմէ, բնաւ չի ծարաւիր:

Յրէզնօ, Գալիլէ:

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Չ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր

ԵՐԿՈՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐ

Աղեքսանդրիոյ Ս Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ունի երկու Ձեռագիր Աւետարաններ: Առաջինը, կաշեկապմ., լաւ վիճակի մէջ, երկսիւն, 27 x 18 սանդ. մեծութեամբ: Դրքին առջեւ և ետեւ երկուական թերթ աւելցուած են իբրեւ պահպանակ, որոնք գրուած են հին երկաթագրով: Աւետարանը իջաթիւեր չունի: Առջեւ գետեղուած երկու էջ բացատրագրէն ետք, չորս էջ պարագ ձգուած է: Իւրաքանչիւր Աւետարանի սկիզբը գրուած է Աւետարանիչին նկարը, յետոյ կիտախորան և ապա բազմաթիւ դարձանշաններ:

Դրքին ետեւ գրուած Յիշատակարանին մէջ կը կարդանք որ այս Աւետարանը գրուած է երուսաղէմի մէջ, գրիչը միւնենոյն ատեն ծաղկողը եղած է: Երկսիւն Յիշատակարանը կ'արտագրենք նոյնութեամբ. —

«Փառք ամենաօր. երրորդութեան եւ մի Աճութեան այժմ և միշտ և յաւ: Քանզի գրեցաւ սա ի Աճակոս սբ. քաղաքս յերուսաղէմ: Ընդ հովանեաւ ամ. սբ. տնաւրինականացս Քր. Աճյ մերոյ: Ձեռամբ նուստ ծառայի ծառայիցն այ. բազմամեղ և անպիտան գրչի որ ամաչեմ կոչիլ ի բարձրագոյն անուանէն եպոս. զի ի դատապարտութիւն է ինձ անուան այս. այլ լոկ անուամբ կոչիմ Հայրապետ: Եւ ես անպիտան և անարհեստ գծաւորս, սկիզբն արարի այսմ լուսալոյճ և կենսակիր ամ. աւանդ սբ. կտակիս ի ստոյգ և յընտիր աւրինակէ: Եւ ըստ կարի իմում գծագրեցի զսա ի լուսաւորութիւն մանկանց եկեղեցւոյ: Եւ առ ի յիշատակ հարեւոր և համեստ, և աղաւթարար մահ. դասի իկտիլ ապաշխարողին որ կայր ի քաղաքս Երուսմ. ի վանս սրբոյն Յակոբայ, և աղաւթէր յամ. սբ. տնաւրինականսն Քր. ստացաւ զսա ի հալալ արդեանց իւրոց յիշատակ իւրն և ծնաւդացն իւրոց և ամ. արեան մերձաւորացն, հաւրն իւրոյ յոհա-

նխին և մաւրն իւրոյ մուղտլխաթունին. մուղտս խաչերեսին և հաւրն իւրոյ ամիրասլանին և մաւրն իւրոյ մեծխաթունին, խաթունին և եղբարցն իւրոց էտկարին, սինանին, և յոհաննիսին և այլ ամ. արեան մերձաւորացն իւրոց և երախտաւորացն ամէն: Դարձեալ կրկին յիշեցէք ի Քս. ի վերոյ գրեալս ի սբ. աւետարանս զհոգեւոր մայրերն իմ իկտիչն և զմեծխաթունն և զհոգեւոր եղբայրն իմ զպրոն. խաչերեսն: Եւ զարձեալ կրկնակի ես անպտան և մե. զաւոր ծառայս իկտիչ. յրեսանկեալ աղա-

չերեսն և զմայրն իւր զմեծխաթունն որ կամակից եղեն և աւգնական աւետարանիս առնելոյ: Գրեցաւ սբ. աւետարանս ի Աճա- կոխ մայրաքաղաքս Երսղմ. ի վանս որ կոչի Փրկիչ և ի մէջ հրեշտակակրան կրաւնաւորացս: Ի թըականիս Հայոց ՋԺԱ, ի կաթողիկոսութեան Տն. կարպտի. կիլիկեցւոյ և ամ. Հայոց: Արդ աղաչեմ զամենեսեան որք հանդիպիք այսմ ամ. աւանդ սբ. աւետարանիս յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր, զիկտիչ մղտսի, որ ստացաւ զսա ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնաւդաց իւրոց և ամ. արեան մերձաւորաց ամէն: Ընդ նմին և զամպրտան ծառայս զհայրպտ. զգրաւ սբ.

Ս. Մասթոս Աւետարանիչ, Մանրանկար 1462 թուականէն

Կիսախորան եւ Զարդանկար, 1462 թուականէն

չեմ զքահանայսդ որ եկեղեցւոյ որք հանգիւղիք սբ. աւետարանիս կարդալով կամ աւրինակելով յիշեալիք ի յերկնաթիւ յաղաթս ձեր զմեղաւոր ծառայքս զիկտիչն, զմեծխաթունն և զխաչերեսն, որ ետուզսբ. աւետարանս գրել ետափափաք սրտիւ յիշատակ ինձ և ծնաւդաց իմոց, և ամ. արեան մերձաւորացն և Քս. ի փառք յաւիտեանս: Յիշեցէք ի Քս. զմուղտսի խա-

աւետարանիս և զծաղկող յիշման արժանի առնէք: Այլ և զթղթի կողող և զկազմող սբ. աւետարանիս գառաքել զկուսակրաւն և զճգնաւոր սբ. արեղայն յիշման արժանի արարէք և զսբ. յիշեալ լիջիք ի յաներեկ աւուրն որում բանք սպասին և գործք թաղաւորին և նմա փառք յաւիտեանս ամէն: Այլ և ծանուցումս լինի մեր հոգեւոր մաւրն իկտիչ մղտսին և մղտսի խաչերեսին և իւր

մաւրն մղտսի խասխաթունին, քանզի չաւէք թէ վարդապետն շատ զրամ էառ ի մենէ, հետի ի ձեր հարկէցդ, այ. հրամանքն գրած է ի սբ. աւետարանդ թէ դանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս որ ոչ ցեցուտէ և ոչ ուտիչ ապականէ. այս աւետարանս այն դանձն է. դարձեալ նման է արքայութին. երկնից ան Վաճառականի որ գտանէ պատուական մարգարիտ մի, վաճառէ գամենայն ինչս որ ունի և գնէ զմագարիտն գայն, այս աւետարանս այն մարգարիտն է. Դարձեալ նման է արքայութի. երկնից դանձի ծածկելոյ յագարակի, զոր գտեալ մարդոյ թաքոյց և ի խնդութենէ անտի, երթայ վաճառէ գամ. ինչ զոր ունի և գնէ գագարկն գայն. ագարակն աշխարհս է. այն դանձն սբ. աւետարանս է որ սբ. սրտիւ և հաստատուն յուսով գնեցիք ձեր հալալ վաստակաւք ձեր հոգոյ տաջնորդն և ձեր հոգոյ փրկութիւնն սբ. աւետարանս է որ տանի գնեզ ի կեանսն յաւիտենից. հոգեոր մայրն իմ Եկտիչ որ խոստացար զպրաւնէ ասուիքն և յուզարկեցիր խիստ մերկ էի և աղքատ, մեզիկ ծածկոյթ արաբաք, արարիչն Աճ գքս հոգիդ զտրդարէ լուսեղէն պատմուճանաւն ի հանդերձեալ կեանսն ամէն. Մղտսի Ք. ստուրն սբ. շատ աշխատեցաւ և գաւետարանդ բերի ձեզ. արարիչն Աճ իւրն վարձահատոյց լինի գերանաւէտ ձայնն լսէ ինքն և իւր ննջեցեալքն ամէն»:

Այս ձեռագիրն Յիշատակարանին համաձայն, «գրեցաւ սուրբ աւետարանս ի թուականիս Հայոց ԶԺԱ» որ հաւասար է 1462 Փրկչական թուականին:

Երկրորդ ձեռագիր Աւետարանը, փայտեայ և վրան կաշեպատ կողք մը ունի, երկսիւն է և նախորդին նման մագաղաթ, աղնիւ և ընտիր տեսակէ: Դժբախտաբար, առաջինին չափ լաւ վիճակի մէջ չի գտնուիր, թէ և գրութեան թուականը առաջինէն աւելի վերջ տեղի ունեցած է: Մեծութիւնն է 25 × 18 սանթիմ. Սկիզբը ունի հօթը պարագ թերթեր և երկու թերթ ալ պակասած է: Մատթէոսի Աւետարանին սկիզբը տառը ցանկեր և բացատրագրեր գետեղուած են, որոնց իւրաքանչիւրէն ետք երկուական երես պարագ ձգուած է: Իւրաքանչիւր Աւետարանին սկիզբը գրուած է

Աւետարանիչին նկարը, իսկ գանազան երեսներուն վրայ բազմաթիւ և գեղեցիկ Հայկական վարդաբուստի նշաններ, խորաններէն և կիսախորաններէն գատ:

Մարկոսի Աւետարանին ետեւ շատ փոքր Յիշատակարան մը կայ հետեւեալ տողերով. «և զմեղաւոր Մարգարէ երէցս յիշեայ ի Բս. և Աճ գնեզ յիշէ. ամէն»:

Ղուկասու Աւետարանին ետեւ գրուած է նայն մեղանով և նոյն գիրերով ՌԼԵ Հայ-

Ս. Մատթէոս Աւետարանիչ

կական թուականը որ ձեռագրին գրութեան թուականը շփոթեցուցիչ կը դարձնէ, վասն զի ՌԼԵ (1035 առաւել 551 հաւասար 1586) չի համապատասխաներ գրքին ետեւ գրուած Յիշատակարանին թուականին որ է ՌՃՂ^(*) (1190 առաւել 551 հաւասար 1741): Զեռագիր մատենաներուն մէջ յաճախ պատահ-

(*) Նկատելի է որ այս ՌՃՂ թուականը Աւետարանի ոչ թէ գրութեան թուականն է, այլ, ինչպէս ստորեւ գրուած Յիշատակարանէն կ'երևի, «պակասութիւնն» լրանալու թուականն է: Ինչ որ կ'ենթադրէ որ ՌԼԵին գրուած Աւետարանը կա'մ պակասաւոր մնացած է և կա'մ անկէ թերթեր ինկած են, ինչ որ ամբողջացած է 1741 ին. ԽՄԲ:

ուող առեղծուածներէն մէկը կրնայ սեպուիլ այս պարագան: Բայց զարգանշաններու և մանրանկարներու արուեստին մանրամասն քննութիւնէն այնպէս յայտնի կ'ըլլայ որ աւելի 18րդ դարու գրութիւն է քան թէ 16րդ դարու: որովհետեւ արդիական բացատրութեամբ ՏԱԿԱՆՈՐԱԿԱՆԵՍ կամ դասական ազգեցութիւն մը կը կրեն մանրանկարները և գէմքերուն արտայայտութիւնները այնպէս ենթադրել կուտան թէ ծաղկողը Եւրոպական ազգեցութիւն կրած է գորաւոր կերպով:

Հայկական Զարդանկար Խորան

կ'արտագրենք ձեռագրին հետը դրուած Յիշատակարանը նոյնութեամբ:

«Այս աւետարանիս պակասութիւնքն լիննցաւ. համարարբառքն և խորանքն ձեռամբ սերաստացի տիրացու բարսեղին և տիրացու յակոբին, և արդեամբք տիրացու ներսէսին, որք տեսանէք տուք զողորմին մեզ և ծնողաց մերոց, և դուք յիշեալ լինիք Այ, Ամէն. ՌՃՂ:»

ԶԱՒԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Աղետանդրիա

ՆԱՐԵԿԱՑՈՒ ՍՏԵՂՍԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բ) — «ՄԱՍԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ»

Այսպիսի հոգեկան ծանր դրութիւնների մէջ բանաստեղծին մնում է մեղայտ առեղծութիւնացնել յուսահատութեան ծանրութիւնը: Նա «օրհնեալ» է համարում իր «Ողբերգութեան Մատեան»-ի «մեղայի» հատուածները, որոնք նրա կարծիքով կարող են սրտերին յոյսեր ներշնչել: Այսպէս է խորհրդածում Նարեկացին, և կարծէք թէ ինքը դրանից հոգեպէս թեթևանում է ու հանգստանում: Բայց աւելի մեծ յուսադրութիւն և անդորրութիւն է նրան պատճառում Քրիստոսը, որը, ըստ հեղինակի, ահաառակ ողորմում է բոլոր նրանց, որոնք բացորձակապէս իրենց փրկութեան յոյսը դնում են նրա վրայ: Ուստի բանաստեղծը գիտում է Քրիստոսին, որ սա «կենացէն խաչի սուսերով կարի իրեն չորս կողմից մահացու կերպով պաշարող վարմի ցանցը», իր անձին դիւր ու անդորր տալ և վերադարձնել հոգու այն մաքուր անարատութիւնը, որ ինքն ունեցել է նոր ստեղծուած ժամանակ:

Բայց, այնուամենայնիւ, բանաստեղծին սկսում է համակել մի սոսկալի տագնապ: Այս անգամ նա շտապում է: Սկսում է արագ-արագ ներքողել Աստծուն և Քրիստոսին և աղաչանքներով հեղեղել, սակայն ի գո՞ւր, մօտենում է վերջապէս հանգուցալուծումը: Ահա՛ նրա աչքի առաջ է գալիս իր հնարաւոր մահուան սոսկալի ուրուականը: Հիմա ես, «ամբարիշտների զըլխաւորս», ասում է նա, «մահուան մրուրը փոխեցի»:

«Ողբերգութեան Մատեան»-ի բանաստեղծական ամենացնցող տեղերից է այն, ուր Նարեկացին իրեն՝ որպէս մեռածի քստմնեցուցիչ պատկերն է գծում:

Յորժամ, որ այժմս բանապանդոյն խոխտա-
Սիղացող բարձրապարանց, [այն
Անկեալ դնիմ դի անկեղան,
Կարկեալ ի խօսից, կտականդեալ ձեռօք,
Լիեալ անդամօք, խփեալ շքաւիք,
Կափուցեալ աչօք, օտխտակ անշարժուն,
Կոնդ կիսայրեաց, արձան անզգայ,